

Jaroslav Rezník

Otcovsko-synovský vzťah Hurbanovcov

Chcel by som pri príležitosti konferencie k 170. výročiu vzniku Slovenských pohľadov pripomenúť jeden fakt, o ktorom všetci vieme, no nevelmi si ho uvedomujeme, a myslím si, že práve teraz je ten čas, keď si ho treba pripomínať a veru aj zdôrazňovať. Je to medzigeneračný otcovsko-synovský alebo synovsko-otcovský vzťah otca Jozefa Miloslava Hurbana a jeho prvorodeného syna Svetozára Hurbana, spisovateľským menom Vajanského.

Netreba sa nám vari zastavovať pri Svetozárovom detstve na hlbockej fare a výchove otca. Celkom určite bolo naplnené aj spomienkami na štúrovský pohyb a revolučné roky, na ktorých začiatku sa Svetozár narodil, a iste aj na roky päťdesiate, keď sa tragicky pominul Ľudovít Štúr, čo deväťročný Svetozár už veľmi dobre vnímal. A čoskoro si začal všímať aj otcovu bohatú knižnicu a spomedzi kníh najčastejšie aj do jedného celku zoradené všetky zväzky Slovenských pohľadov. Od ich ročenkovej periodicity v druhej polovici štyridsiatych rokov až po nevelmi šťastnú porevolučnú podobu s týždennou periodicitou na začiatku päťdesiatych rokov, keď vychádzali v Trnave. Ktovie, či ho už vtedy nedráždila myšlienka, že raz tento časopis obnoví. Bolo to najmä vtedy, keď si uvedomil, ako otec chcel zubami-nechtami udržať iskierky predchádzajúceho slovenského pohybu v pevnej nádeji, že čoskoro sa obnoví.

Svetozár Hurban bol pomerne poslušný syn. Ešte si nestačil ani obtrieť rukáv o modranské gymnázium, už bez odvrávania odišiel do Tešína, lebo otec tak chcel. A otec tak chcel preto, lebo tam odišiel za riaditeľa nemeckého gymnázia jeho štúrovský druh Ján Kalinčiak. Nádejal sa, že Kalinčiak ako starý priateľ troška nadštandardne dohliadne na syna. Ale mýlil sa. Starí mládenci sa niekedy zaujímajú o mladých len z profesionálnej povinnosti a nechápu otcovské city. Ja si však myslím, že stredoškólakovi Svetozárovi to vyhovovalo. Stretol sa tam s rovesníkmi, no a tí vonku vždy vyvážili stro-

hú disciplínu za múrmi školy. Nevyhovovalo to však otcovi Hurbanovi. Kalinčiak-Nekalinčiak, z Tešína ho zobral preč a zaviedol na gymnázium do Oberschützensu, po slovensky Horných Streliec, čo je rakúske stredne veľké mesto v Burgenlande, neďaleko hraníc s Maďarskom, odkiaľ je na skok do Kamenca (Szombathely). Tu si odkrútil dve gymnaziálne triedy, no poniektorí profesori dobre vedeli, či je to syn, a dávali mu to pocítiť. Asi preto s úľavou prijal otcovo rozhodnutie „zahodiť ho uprostred semestra do Pruska do Stendalu“ na dokončenie štúdií. Stalo sa tak najmä preto, lebo štúdium, vrátane stravy a ubytovania, bolo zadarmo. J. M. Hurbanovi ako čestnému doktorovi teológie Lipskej univerzity ponúkli túto možnosť jeho priatelia evanjelickej konfesie, lebo si vážili Hurbanovo cirkevné účinkovanie. Tu sa dospievajúci Hurban prvý raz otcovi vzpriečil. Napriek dosť uvzatej predstave jeho otca odmietol kňazskú budúcnosť, ktorá bola neodmysliteľne spojená so štúdiom na tejto škole. Otec ho pochopil na prvý raz, no vo svojej slovenskej hrdosti ho okamžite zo štúdií v Stendale stiahol, lebo, „necítiac k teológii povolania, nemôžeš ďalej používať dobrodenia len k cieľom kresťanskej teológie vyložené“.

A tak posledný rok gymnaziálneho štúdia Svetozár Hurban absolvoval na rímskokatolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici. Riaditeľ Martin Čulen ho na príhovor otca, s ktorým boli dávni priatelia, prijal okamžite a iste mu dobre padlo, keď sa za mladého Hurbana prihovril aj biskup Štefan Moyses, tiež dávny Hurbanov priateľ a spolubojovník. A stalo sa niečo nevídané. Svetozár Hurban sa konečne uchytil ako vynikajúci študent a čoskoro prejavil aj svoje literárne nadanie. Ukázalo sa, že nie cudzina – Tešín, Horné Strelce, Stendal –, ale domáca Banská Bystrica, kde sa prednášalo aj po slovensky, teda domov, slovenský domov, je tým pravým miestom, kde sa môže i patri študovať. Nie konfesia, ale národ je rozhodujúci.

Po neúspešných pokusoch o advokátsku kariéru Svetozár Hurban prišiel v polovici júna roku 1878 do Martina. Najskôr za redaktora Orla a od novembra za redaktora Národných novín. Už vtedy myslel na otcovu knižnicu v Hlbokom a zabudnuté Slovenské pohľady. Už v tom období, len čo sa v Martine troška zabýval, sa rozhodol ich obnoviť. A keď v októbri roku 1879 prišiel do Martina Jozef Škultéty a zistil, že sú jednej krvnej skupiny, zdôveril sa mu so svojím plánom. V tej chvíli už mal požehnanie otca a prísľub, že do obnoveného časopisu napíše životopis Ludovíta Štúra, „po čom dávno už túžili priatelia slovenského národa, jak tu doma, tak i von z užšej vlasti tejto bývajúcí“, ako napísal starý Hurban v predslove k tomuto monumentálnemu a dnes už i kultovému dielu nášho písomníctva. A tak v roku 1881 došlo k obnoveniu

Slovenských pohľadov. A týmto skutkom došlo aj k vznešenému naplneniu synovsko-otcovského a otcovsko-synovského vzťahu Hurbanovcov. Dodajme, že zároveň sa naplnili aj otcovské ambície vo vzťahu k prvorodenému synovi, pretože keď sa to tak vezme, publicistická a literárna tvorba Jozefa Miloslava Hurbana bola vlastne jeho druhou profesiou, a z nášho dnešného pohľadu dokonca prvoradou.

Príspevok odznel na vedeckej konferencii k 170. výročiu založenia Slovenských pohľadov dňa 4. 10. 2016.

Alexander Ilečko: Archa, glazovaná hlina, 1966